

Parlementaire identiteitscrisis in Noord-Ierland, 1920-1935.

Een casestudie naar het fundament van Stormont.

Nando Habraken
Bachelorscriptie
25-02-2015
Drs. A.C. Hoetink
Dhr. D.D.R. Raeymaekers

Inhoud

Inleiding	4
Spatial Turn	5
Parlementaire architectuur	6
Stormont	8
Analysekader	9
Geschiedenis van het Noord-Ierse zelfbestuur.	11
Home Rule Act	11
Ierse onafhankelijkheidsoorlog	12
Parlement	13
Nationale symboliek/identiteit	14
Tussenconclusie	22
Architecturale 'retoriek'/ non-verbale communicatie	23
Tussenconclusie	27
Retoriek van de locatie	28
Tussenconclusie	31
Conclusie	32
Literatuurlijst	34
Gebruikte bronnen	34
Afbeeldingen	35

Inleiding

In november 2013 schrijft de eerste minister van Noord-Ierland, Peter Robinson, naar aanleiding van het Schotse onafhankelijkheidsreferendum een betoog. Hierin stelt hij onder andere ‘dat het voor de eenheid van het Verenigd Koninkrijk uiterst gevaarlijk zou zijn als de Schotten zouden besluiten om zich onafhankelijk te verklaren’.¹ Robinson is naast de premier ook de leider van de *Democratic Unionist Party* (DUP). De DUP staat voor de vereniging van Noord-Ierland en het Verenigd Koninkrijk. In deze hoedanigheid is het beter te begrijpen waarom hij tegen een onafhankelijk Schotland is. In diezelfde periode besluiten de leiders van de politieke partij Sinn Féin dat ze via het onafhankelijkheidsreferendum van Schotland de Noord-Ierse onafhankelijkheid nogmaals willen bespreken. Ze vragen zich publiekelijk af of er een referendum over een verenigd Ierland kan worden gehouden. Via het Schotse onafhankelijkheidsreferendum zetten beide partijen de eigen agendapunten opnieuw op de kaart.

De protestantse DUP en de katholieke Sinn Féin staan al jaren op gespannen voet met elkaar. Dit is terug te leiden tot het conflict in de jaren ’20 en ’30. De katholieke bevolking van Noord-Ierland zag meer in een verenigd Ierland en de protestantse bevolking was voorstander van een eigen positie binnen het Verenigd Koninkrijk. Uiteindelijk kozen de Britten voor een concessie waar beiden partijen mee konden leven:² het zuiden van Ierland werd onafhankelijk en Noord-Ierland bleef onderdeel van het Verenigd Koninkrijk. Nadat deze splitsing plaats had gevonden in 1921 was het de taak voor het nieuwe bestuur van Noord-Ierland om een nieuw parlement op te richten.

Het pas gevormde parlement besloot uiteindelijk om een nieuw parlamentsgebouw te bouwen, nadat andere gebouwen om uiteenlopende redenen niet voldeden. Dit parlamentsgebouw kreeg uiteindelijk de naam Stormont, naar het landgoed waar het zich op bevond. Nieuwe staten willen via een nieuw parlement prestige uitstralen.³ Het is voor staten namelijk van belang dat ze zichzelf kunnen profileren en een plaats kunnen geven in de internationale gemeenschap. Het is daarom interessant om te kijken of er politiek culturele aspecten in het Noord-Ierse parlamentsgebouw terug te zien zijn. Dit parlamentsgebouw werd namelijk gebouwd in een tijd waarin de nationale identiteit van Noord-Ierland tot stand kwam. Voor de Noord-Ierse regering was dit dus een uitgelezen mogelijkheid om de hele wereld te laten zien waar zij voor stond. Dit is precies de reden waarom het bestuur nadacht over een nieuw parlamentsgebouw.

---

¹ <<http://www.belfasttelegraph.co.uk/news/local-national/northern-ireland/scottish-independence-future-of-union-is-at-stake-says-peter-robinson-29787565.html>> (geraadpleegd op 9-12-2014).

² F. Cochrane, *Northern Ireland* (New Haven 2013) 26.

³ A. Greer, ‘Sir James Craig and the construction of the parliament buildings’, *Irish historical studies* 31 (mei 1999) 373-389 aldaar 374.

Prestige is iets wat gebouwen kunnen uitstralen. Dit inzicht noemden de wetenschappers de *spatial turn*. Deze turn is een wetenschapstraditie die is ontstaan binnen de sociale wetenschappen toen onderzoekers zich bezig gingen houden met architectuur binnen de sociale wetenschap, het is een politiek culturele benadering. Deze wetenschapstraditie gaat er vanuit dat bij architectuurstudies niet alleen functionaliteit maar ook de beweegredenen achter het realiseren van een gebouw een belangrijke rol spelen. Deze wetenschapstraditie gaat er vanuit dat er verschillende intenties en motieven schuil gaan achter het realiseren van een gebouw. Deze kan men onderzoeken door een studie te doen vanuit verschillende disciplines. Zo komt er een veelzijdige en interdisciplinaire analyse tot stand van (publieke) gebouwen.⁴

Spatial Turn

De Leidse historicus Henk te Velde laat deze spatial turn zien in zijn onderzoek naar het Binnenhof. De perceptie van wetenschappers dat gebouwen enkel een functioneel doel hebben verandert volgens Te Velde na een diepere analyse. Zo ziet Te Velde de verandering van het Binnenhof van alleen een parlement naar een diepere betekenis van de grond waarop het Binnenhof staat.⁵ Volgens Te Velde is het een onvolledige analyse wanneer wetenschappers alleen zouden kijken naar de gebouwen en in welke architectonische stijl zij zijn gebouwd. Het Binnenhof is namelijk een plek van nationale herinnering en dit moet ook in de analyse van het gebouw terugkomen.⁶ Het is een plek waar sociale (machts)relaties samenkomen. Het bouwwerk bestaat niet zonder historische context, er gaat een geschiedenis aan vooraf en het zal invloed uitoefenen op de toekomst van het parlementaire systeem van Nederland. Te Velde laat in zijn inleiding duidelijk zien hoe de *spatial turn* gebruikt kan worden.

De Australische architectuurcriticus Kim Dovey stelt dat de sociale relaties het belangrijkste zijn om te bestuderen wanneer men onderzoek doet naar een gebouw. Zo kom je tot een betere analyse van een bepaald gebouw. Wanneer dit niet gebeurt, komt de focus te liggen op de esthetiek en niet meer op de functie van een gebouw.⁷ De antwoorden op de vragen die voor de *spatial turn* van belang zijn, liggen niet in het uiteindelijke bouwwerk maar in de intenties die achter het gebouw schuil gaan. Dovey en te Velde zien dus beiden een belangrijke invloed van sociale relaties op een gebouw wanneer dit wordt gebouwd.

---

⁴ C. W. J. Withers, 'Place and the "Spatial Turn" in geography and in history', *Journal of the history of ideas* 70 (oktober 2009) 637-658 aldaar 657.

⁵ Henk te Velde, *Van Torentje tot Trêveszaal* (Den Haag 2011) 9.

⁶ Te Velde, *Van Torentje*, 12.

⁷ Kim Dovey, *Becoming places: urbanism/architecture/identity/power* (Londen 2009) 46.

Daarnaast laat de politicoloog Nigel S. Roberts zien dat wetenschappers op zoek moeten naar de intenties achter publieke gebouwen. Hij laat zien dat naties vaak de idealen die zij als het meest waardevol beschouwen, willen uitdragen in het parlamentsgebouw.⁸ Het gaat in westerse landen vaak om idealen als democratie. Zo laat Roberts zien aan de hand van Australië en de Verenigde Staten. De *spatial turn* is bij hem terug te zien in het feit dat hij de intenties achter bepaalde keuzes onderzoekt. Hij kijkt daarom naar de keuzes die gemaakt zijn bij het bouwen van het parlement.

De *spatial turn* is een benaderingswijze die past binnen de politieke cultuur. Politieke cultuur is een aspect van het politieke bestel. Onder politieke cultuur wordt meer verstaan dan alleen architectuur, het gaat hierbij ook om handelingen, rituelen, aanspreekvormen en andere (on)geschreven handelingen. Een politiek culturele benaderingswijze is noodzakelijk wanneer er in een bepaald land een politieke handeling plaats vindt die niet te verklaren is op basis van enkel een studie naar de wetten.⁹ Er zijn in de omgangsnormen bijvoorbeeld meer dingen die invloed uitoefenen dan alleen de wettelijk vastgelegde omgangsnormen. Hoe deze omgangsnormen tot stand komen is een aspect van de politieke cultuur. Echter wordt deze politieke cultuur ook weer beïnvloedt door deze omgangsnormen. Er vindt een constante wisselwerking plaats tussen de handelingen, aanspreekvormen, architectuur en andere uitvloeisels van politieke cultuur en de politieke cultuur zelf. Als de een verandert dan verandert de ander mee.¹⁰

Parlementaire architectuur

Het bestuderen van intenties die achter een publiek gebouw schuil gaan, is een manier om opvattingen over de toekomst en het verleden tot uiting te brengen. De politieke cultuur komt voor in verschillende aspecten van politiek. Dit onderzoek focust zich op de politieke cultuur in de architectuur van parlamentsgebouwen. Dit soort onderzoek is al gedaan voor grote parlamentsgebouwen. Zo is er onderzoek gedaan naar de *Reichstag* in Duitsland¹¹ en de *Houses of Parliament* in Engeland.¹²

---

⁸ N. S. Roberts, 'Grand designs: parliamentary architecture, art, and accessibility', *Political science* 61 (Wellington 2009) 75- 86, aldaar 78.

⁹ R. P. Formisano, 'The concept of political culture', *The journal of interdisciplinary history* 31 (Cambridge 2001) 393-426, aldaar 424.

¹⁰ Formisano, 'The concept of', 422.

¹¹ R. L. Cope, 'Housing a legislature: when architecture and politics meet', *British journal of political science* (Cambridge 2002).

¹² S. Kelsey, 'Introduction' in: C. Jones ed., *Housing a parliament: Dublin, Edinburgh and Westminster* (Edinburgh 2002) 1-21.

De eerste die het onderzoek naar moderne parlamentsgebouwen heeft geconceptualiseerd, is de Amerikaanse politicoloog Charles Goodsell. Hij legt zijn benadering uit aan de hand van voorbeelden uit voornamelijk westerse landen. Goodsell gaat in op de vraag ‘wat politieke architectuur ons kan vertellen over politieke ideeën’.¹³ Hij heeft zijn aanpak leidend gemaakt in zijn tekst en laat met voorbeelden zien wat zijn benadering precies inhoudt. Wanneer de benadering van dit onderzoek wordt uitgelegd zal dit duidelijker worden.

De Amerikaanse stedelijke planoloog Vale heeft ook getracht om een benadering neer te zetten die universeel gebruikt kan worden om aspecten van politieke cultuur te vinden in publieke gebouwen. Hij beschrijft zijn aanpak aan de hand van het Lincoln Memorial. Vale gebruikt wel een westers monument om zijn aanpak uit te leggen, maar legt in zijn onderzoek toch vooral de focus op postkoloniale samenlevingen. Zijn onderzoek richt zich op parlementaire architectuur die eraan bijdraagt dat er een nationale identiteit ontstaat.¹⁴ Vale heeft met zijn benadering een model gemaakt waarmee niet alleen politieke cultuur, maar ook nationale identiteit in nationale gebouwen kan worden onderzocht. In de benadering van Goodsell komt voornamelijk politieke cultuur in architectuur terug.

Bij beide auteurs is het gevaar dat zij teveel op zoek gaan naar een benadering die voor alle gebouwen hetzelfde is. Dit is niet altijd wenselijk, aangezien elk parlement in een andere context wordt gebouwd. Hiervoor is dus een eigen op de geschiedenis en context toegespitste benaderingswijze nodig. Deze twee auteurs als beginpunt nemend, is het vervolgens zaak een eigen onderzoeksmethode te destilleren uit deze twee benaderingswijzen. Deze wordt later verder toegelicht.

Dit onderzoek is een casestudie naar de politieke cultuur in het parlamentsgebouw van Noord-Ierland. Noord-Ierland heeft een bijzondere geschiedenis van religieus geweld tussen katholieken en protestanten in de moderne tijd. Het is op een dusdanige manier uniek dat het eigen vragen oproept en daardoor een eigen analysemethode vereist. In de volgende alinea's zullen de voornaamste onderzoeken over het parlamentsgebouw Stormont besproken worden.

---

¹³ C. T. Goodsell, ‘Architecture of parliaments: legislative houses and political culture’, *British journal of political science* 18 (Cambridge 1988) 287-302 aldaar 289.

¹⁴ L. Vale, *Architecture, power, and national identity* (New Haven 1992) 4.

Stormont

Er is nog geen casestudie gedaan naar de politieke cultuur in de architectuur van Stormont (1922-1932). Wel is er onderzoek verricht naar dit gebouw en de betekenis in de natievormende jaren '20 en '30 van de vorige eeuw. De politicoloog David Officer was de eerste die hier een onderzoek aan gewijd heeft. Hij richtte zich in zijn onderzoek niet op het architectonische aspect, maar vooral op de discussies die gevoerd zijn voorafgaand en tijdens de bouw van het parlamentsgebouw.¹⁵ Officer heeft in zijn onderzoek geen benaderingswijze gebruikt. Hij vertelt in plaats daarvan verhalend over hoe en wanneer het gebouw tot stand is gekomen. Officer maakt geen koppeling met politieke cultuur in zijn onderzoek en richt zich alleen de architectonische aspecten bij het tot stand komen van het gebouw.

De historicus James Loughlin heeft een onderzoek uitgevoerd dat vooral gericht was op de propaganda van de protestantse leiders, die met name de architectuur van Stormont gebruikte om bepaalde boodschappen over te dragen.¹⁶ Hij heeft het in zijn onderzoek niet alleen over Stormont, maar hij dicht een hele belangrijke rol toe aan de bouw van Stormont binnen de natievorming die de machthebbers destijds voor ogen hadden. Hij neemt hierbij niet Stormont als middelpunt maar natievorming van Noord-Ierland. Waarbij Stormont een grote rol speelde als symbool binnen de natievorming die de regering voor ogen had.¹⁷ Hij is niet bezig met de discussie over Stormont zoals Officer dat deed, maar met de natievormende politiek van de Noord-Ierse regering.

Politicoloog Alan Greer heeft onderzoek gedaan naar de rol van DUP leider James Craig binnen de bouw van Stormont. In zijn onderzoek richtte hij zich op één persoon en zijn rol binnen de bouw van het nieuwe parlamentscomplex. Hij richtte zich dus niet op de protestantse leiders maar alleen op één persoon. Hij was bezig met het achterhalen van de beweegredenen van Craig en probeerde deze te verklaren op basis van de sociale context.¹⁸

De relevantie van dit onderzoek is de samentrekking van het politiek culturele aspect en de bouw van Stormont. De bovengenoemde onderzoeken hebben voor dit onderzoek de meeste informatie geleverd aangezien zij de situatie rondom de bouw van Stormont goed hebben geanalyseerd. Het nieuwe analysekader wat vanuit de auteurs als Goodsell en Vale is ontstaan wordt ingevuld aan de hand van de informatie van de bovengenoemde werken. In dit onderzoek wordt een eigen debatanalyse gegeven aan de hand van een nieuwe benadering gebaseerd op oudere auteurs. Deze benadering zal in de volgende paragraaf worden uitgelegd.

---

¹⁵ D. Officer, 'In search of order, permanence and stability: building Stormont, 1921-32' in: R. English en G. Walker ed., *Unionism in modern Ireland: new perspectives on politics and culture* (1996) 130-147 aldaar 131.

¹⁶ J. Loughlin, 'Consolidating 'Ulster': regime propaganda and architecture in the inter-war period', *National identities* 1 (1999) 161-177.

¹⁷ Ibidem, 165.

¹⁸ Greer, 'Sir James Craig', 378.

Analysekader

Charles Goodsell stelt dat er drie manieren zijn waarop culturele aspecten worden gerepresenteerd in gebouwen, hij noemt dit functies. Goodsell benoemt dat met deze functies drie belangrijke doelen worden nagestreefd. Ten eerste het beïnvloeden van gedrag (*contribute*), zoals het bouwen van een spreekgestoelte of het verbeteren van de akoestiek van een ruimte.¹⁹ Ten tweede het tonen van hedendaagse politieke waarden (*articulate*), zoals het bewust scheiden van de kamers om zo de onafhankelijkheid van de kamers te representeren. Ten derde het bewaken (*preserve*) van culturele waarden zoals het gebruik maken schilderijen of kunstwerken die naar de oorsprong van een ‘nationaliteit’ verwijzen. Bij deze laatste functie is vaak sprake van *invented traditions*.²⁰

Lawrence Vale heeft een eigen benadering ontwikkeld wat een iets andere analyse geeft van het onderzoek naar politiek culturele aspecten in architectuur. Hij wil de kracht en identiteit van nationale symbolische gebouwen laten zien. Dit conceptualiseert hij door een viertal functies, allereerst *denotation*. Hiermee bedoelt Vale teksten en andere directe communicatie. *Exemplification* is het architectonisch benadrukken van aspecten. Een voorbeeld hiervan is een grote entreehal maken zodat de ingang groter lijkt. *Metaphorical expression* is het gebruiken van een metafoor om je eigen boodschap te onderbouwen. Bijvoorbeeld het afbeelden van Lincoln als god in zijn monument. Lincoln wordt gebruikt als metafoor voor god. *Mediated reference* is ten slotte de perceptie die het volk heeft van een gegeven bouwwerk.²¹ Vale heeft met deze functies zeker een plek gegeven aan de culturele betekenis van architectuur, maar gebruikt ze voornamelijk om nationale identiteit te onderzoeken.

Om het onderzoek naar het parlamentsgebouw van Noord-Ierland te duiden, zijn deze twee benaderingswijzen samengevoegd en aangepast voor het onderzoek naar Stormont. Los van elkaar bieden zij niet genoeg houvast. Daarnaast kan de nieuwe methode beter toegespitst worden op het Noord-Ierse parlement. De nieuwe methode die dit onderzoek hanteert, bestaat uit drie onderdelen: nationale symboliek/identiteit, retoriek van het gebouw en retoriek van de locatie. Onder nationale symboliek/identiteit vallen de symbolen die gebruikt zijn. Waar staan deze voor en waarom gebruikt men juist deze symbolen? Waar komen ze vandaan en wat is de bedoeling achter het gebruik van dit symbool? Onder nationale retoriek vallen de beelden en schilderijen die nationale gebeurtenissen of personen verbeelden. Hiermee worden deze taferelen of personen centraal gezet, zodat ze een nationaal ideaal of symbool kunnen representeren. De retoriek straalt op deze manier een boodschap uit. De laatste functie heet de retoriek van de locatie. Waarom is gekozen voor deze locatie en waarom niet ergens anders? Straalt deze locatie een bepaalde boodschap uit waarmee de politici iets willen representeren?

---

¹⁹ Goodsell, ‘Architecture of parliaments’, 293.

²⁰ E. J. Hobsbawm, *The invention of tradition* (Cambridge 1992).

²¹ Vale, *Architecture, power*, 6.

Hieruit vloeit de volgende onderzoeksvraag: op welke wijzen representeren, het gebouw van het Noord-Ierse parlement op het landgoed Stormont en het debat dat daaromheen is gevoerd in de jaren '20 en '30, aspecten van politieke cultuur volgens de drie bovengenoemde functies?

Deze vraag zal beantwoord worden in een drietal hoofdstukken. Het eerste hoofdstuk zal een korte historische context schetsen van het Noord-Ierse bestuur. Daarna zal in het tweede hoofdstuk worden ingegaan op het eerste onderdeel van de benadering: de nationale symboliek/identiteit. Het derde hoofdstuk zal bestaan uit de uiteenzetting de retoriek van het gebouw. Daarna zal er ingegaan worden op de derde functie: de retoriek van de locatie. Als laatste zal er een conclusie volgen waarin antwoord wordt gegeven worden op de hoofdvraag.

Geschiedenis van het Noord-Ierse zelfbestuur.

Voor de protestante Engelse koningen was het katholieke Ierland altijd lastig onder controle te houden. De Ieren hadden een sterke verbondenheid met elkaar en met hun geloof. In 1801 besloot het Verenigd Koninkrijk dat Ierland makkelijker te besturen was als integraal onderdeel van het Verenigd Koninkrijk. Dit betekende het einde van de autonomie die Ierland de 110 jaar ervoor had.

Daarnaast had de Engelse troon een nieuw beleid ten aanzien van Ierland wat er tot zou moeten leiden dat Ierland meer zou integreren in het Verenigd Koninkrijk. De regering van het Verenigd Koninkrijk stuurde protestantse kolonisten naar Ierland om zo de katholieke uniformiteit te doorbreken.²² De katholieke Ieren zouden volgens de Britse regering altijd opstandig blijven, maar met meer protestanten in de omgeving zou dit veranderen. Deze kolonisten settelden zich vrijwel allemaal in het noorden van Ierland. De noordelijke graafschappen waar zij zich vestigden heetten Ulster en dit is het huidige Noord-Ierland. In de latere onafhankelijkheidstrijd van Ierland stonden deze kolonisten en de inheemse bevolking vaak lijnrecht tegenover elkaar.

Home Rule Act

Ondanks de verwoede pogingen van de Britse regering bleef de roep om onafhankelijkheid klinken in Ierland. De Britse regering dacht dit op te lossen door een compromis te sluiten, de *Home Rule Act*. Dit was een wet waardoor de Ieren een eigen parlement kregen in Dublin. Ierland zou hierdoor een vergaande vorm van autonomie krijgen. De eerste poging in 1886 sloeg niet aan bij de Ieren, omdat bepaalde politici binnen de Ierse *conservative party* deze wet als een bedreiging zagen voor de protestantse bevolking in Ierland.²³ Ook de tweede poging in 1893 kon niet rekenen op veel steun door eenzelfde problematiek. De derde poging in 1912 was een gematigde versie, met minder autonomie voor het Ierse parlement. Toch bleven de *unionisten* (veelal protestanten) tegen dit plan.

Deze *unionisten* begonnen zich te verenigen na de derde poging en hadden in Edward Carson en James Craig twee leiders gevonden. Carson was de man van de propaganda en het oreren, terwijl Craig meer van de details was en daarmee de persoon achter de schermen.²⁴ Craig en Carson wisten dat zij een leger moesten hebben als zij echt een statement wilden maken tegen de regering in Londen. Het *Ulster Volunteer Force* (UVF) werd opgericht en bestond op zijn hoogtepunt uit 90.000 vrijwilligers.²⁵

---

²² Cochrane, *Northern Ireland*, 8-9.

²³ Cochrane, *Northern Ireland*, 24.

²⁴ Greer, 'Sir James Craig', 377.

²⁵ Cochrane, *Northern Ireland*, 25.

Ondertussen begon ook de katholieke bevolking zich te roeren, hierdoor ontstond de IRA. Dit was een militante terreur-groepering die zich inzette voor een onafhankelijk Ierland. Zij was dus voor een vergaande vorm van autonomie en een parlement in Ierland. Dit zorgde ervoor dat de Britse regering in een spagaat belandde. De UVF beloofde in 1914 de regering aan te zullen vallen wanneer de *Home Rule Act* werd doorgevoerd. Aan de andere kant zouden zelfs de gematigde nationalisteng tegen de regering keren wanneer de regering besloot om deze act niet uit te voeren.²⁶

Ierse onafhankelijkheidsoorlog

Nadat de Eerste Wereldoorlog afgelopen was, brak de Ierse onafhankelijkheidsoorlog uit (1919-1921). Deze oorlog werd vooral gevoerd door de katholieken. Zij eisten een volledig onafhankelijk Ierland met een eigen parlement in Dublin. Dit was echter tegen het zere been van de UVF en andere protestantse partijen die trouw waren aan de anglicaanse kerk. Zij waren al tegen de *Home Rule Act* en vonden een volledig zelfstandig Ierland een nog slechter alternatief.

De regering in Londen besloot de *Home Rule Act* in 1914 een andere invulling te geven. De Ieren zouden een verregaande vorm van zelfstandigheid krijgen en een eigen parlement in Dublin. De verandering bestond uit het oprichten van een tweede parlement in Belfast voor het noorden. Ierland zou wel kroonbezit blijven van het Verenigd Koninkrijk, maar verder een eigen politiek mogen voeren. Het nieuw gevormde Noord-Ierland zou een integraal onderdeel blijven van het Verenigd Koninkrijk en op eenzelfde manier geregeerd mogen worden als Schotland. Beide partijen waren niet blij met deze oplossing, maar zij waren ook niet zo verontwaardigd dat zij de wapens op zouden pakken.²⁷

Het resultaat van dertig jaar onderhandelen en strijd was dat er twee parlementen zouden komen en dat Ierland in twee staten verdeeld zou worden. Belfast kreeg daarmee zijn eigen parlement tegenover het parlement van Dublin. Noord-Ierland was een land met een grotendeels protestantse bevolking, maar ook een niet te verwaarlozen katholieke minderheid. Dit zorgde voor een lastig te vormen 'nationale' identiteit, zeker toen deze katholieken zich vereenzelvigden met de zuidelijke staat. Daarnaast besloot Carson terug te treden uit het politieke leven, omdat hij een tweedeling in Ierland als zijn falen beschouwde. James Craig, de eerste president van Noord-Ierland, stond voor de lastige taak om van dit land ook daadwerkelijk een natiestaat te maken.

---

²⁶ Cochrane, *Northern Ireland*, 25.

²⁷ Ibidem 26.

Parlement

Het parlement dat in 1920 ontstond, bestond uit twee kamers, de senaat (*senate*) en het Lagerhuis (*the house of commons*). Het Lagerhuis bestond uit 52 leden, waarvan 48 territoriale zetels die gekozen werden door het volk via territoriale afvaardiging. Daarnaast waren er vier zetels die waren voorbehouden aan leden van de Queen's universiteit in Belfast. Er werd net als in de rest van het Verenigd Koninkrijk gestemd door middel van territoriale afvaardiging. Het Lagerhuis kwam samen in *The assembly chamber*. De senaat bestond uit 24 leden, waarvan er 22 gekozen werden door het Lagerhuis. De overige twee zetels waren voorbehouden aan de burgemeesters van Belfast en van Londonderry. De senaat kwam samen in de senaatskamer. Door deze constructie, waarin de senaat gekozen werd door de leden van het Lagerhuis, had de senaat weinig tot niets te zeggen. Zij werden namelijk gekozen door de zelfde politici die zij zouden moeten controleren. De DUP had te allen tijde een ruime meerderheid ten opzichte van de andere partijen.²⁸²⁹

---

²⁸ <http://www.election.demon.co.uk/> (geraadpleegd op 27-12-2014).

²⁹ N. Whyte, 'The Northern ireland house of commons, 1921-1972'

<<http://www.ark.ac.uk/elections/hnihoc.htm>> (geraadpleegd 23-02-2015).

Nationale symboliek/identiteit

Verschillende politieke figuren boycotten de opening van Stormont. Zo was de Noord-Ierse bisschop Daniel Mageean niet bij de opening van het gebouw. Zijn intenties zijn nooit helemaal bekend geworden, maar het laat weinig te raden over waarom hij niet kwam: hij wilde een voorbeeld stellen tegenover de katholieke bevolking van Noord-Ierland. Dit deed hij omdat hij Stormont symbool vond staan voor opressie van het Verenigd Koninkrijk.³⁰ Ook de minister-president en de senatoren van de republiek Ierland waren er niet bij. Zij wilden niet komen, omdat zij vonden dat Stormont de scheiding tussen de twee naties bezegelde.³¹

Tijdens deze openingsceremonie werd er rekening gehouden met de verschillende belangen die op dat moment speelden. Zo zou de prins van Wales het gebouw komen openen. Hij hield echter niet van overmatige uitgaven. De DUP besloot daarom dat er geen grote kampvuren op de heuvel werden ontstoken. Dit was wel traditie om de protestantse feestdag te vieren in Noord-Ierland. Daarnaast wilde de DUP dat de orde van de Oranjemannen, een vereniging van unionisten die jaarlijks de overwinning bij de Boyne vieren, zich betrokken zouden voelen bij Stormont. Dit probeerde de partij te bewerkstelligen door de Oranjemannen als *Special Constables* te laten staan naast de route die de prins had afgelegd op weg naar Stormont.³² Zo was de leiding van de partij bezig om bepaalde belangengroepen te binden aan het nieuwe parlamentsgebouw. Dit deden zij echter niet met het katholieke gedeelte van de bevolking; zij moesten hier immers ook niets van hebben.

In de verslagen die zijn gemaakt over parlementaire debatten is te zien hoe drie groepen tegenover elkaar stonden in de discussie over het gebouw. Ten eerste waren er de *Unionists*. Dezen wilden een gebouw met internationale allure en wilden dat het gebouw liet zien dat Noord-Ierland een grootse natie was. Deze groep werd geleid door Craig. Daarnaast was er de *Treasury*, het Britse ministerie van Financiën. Voor het ministerie was het zaak zo min mogelijk geld uit te geven aan het nieuwe gebouw. Het ministerie wilde in tijden van crisis graag het geld aan andere dingen besteden. Enkele protestantse parlamentsleden konden zich vinden in de standpunten van het ministerie. De parlamentsleden die het met de standpunten eens waren, wilden echter wel dat het geld ergens anders in werd geïnvesteerd. Als laatsten de *Nationalists*. Dit waren voornamelijk katholieke parlamentsleden onder leiding van Joseph Devlin, hij was de leider van de katholieke oppositie. Zij wilden geen nieuw parlement, maar een aansluiting bij het parlement van Dublin. Daarnaast was er nog één noemenswaardig persoon die een dubbele rol speelde tussen de *Treasury* en de *Nationalists*: Tommy Henderson. In eerste instantie was hij een *Unionist*, maar later zat hij als onafhankelijk oppositielid in het parlement.

---

³⁰ Loughlin, 'Consolidating 'Ulster'', 170.

³¹ Ibidem.

³² Ibidem.

Deze drie groepen vormen de leidraad van het verdere onderzoek. Zij zijn telkens met elkaar in debat en zijn het meestal oneens in de verschillende discussies. Verder zijn de drie functies uit de inleiding relevant voor dit onderzoek, aangezien zij structureel terug waren te zien in het debat dat werd gevoerd door deze groepen. Dit zal in dit hoofdstuk uiteengezet worden.

Craig koos ervoor om symboliek in het nieuwe parlamentsgebouw te verwerken. Mede hierdoor zou volgens hem de identiteit van Noord-Ierland tot stand komen. Vooral op de verwevenheid van Stormont met het unionisme werd kritiek geleverd. Dit zag je terug in de discussie die gevoerd werd over een zogenaamd 'pact' wat was gemaakt met de toenmalige eerste minister van het Verenigd Koninkrijk, de heer Lloyd George. *'Our Minister of Labour has made a pact with Mr. Lloyd George. I wish he could have made a pact with somebody in whom all parties could have had a little more confidence.'*³³ Dit werd gezegd door Tim Healy, een parlamentslid voor de *nationalists*. Hij stelde hier dat de regering in zee ging met een partij waar niet iedereen in het parlement vertrouwen in had. Hij liet hier duidelijk zien dat Katholieken niet wilden samenwerken met de Britse regering. Zij waren bang dat ze door dit soort symbolisme steeds verder achtergesteld zouden worden. Ze zouden als tweederangs burgers gezien worden en steeds verder in de verdrukking raken, aldus de katholieke parlementsleden.³⁴

---

³³ *Handelingen Northern Ireland assembly (HNIA)* 1929, 30, p. 2159 - 2160.

<http://stormontpapers.ahds.ac.uk/stormontpapers/pageview.html?volumeno=11&pageno=2160&searchTerm=deylin+stormont+lloyd+george>

³⁴ Cochrane, *Northern Ireland*, 33.

Over protestantse symboliek in het parlamentsgebouw werd discussie gevoerd vanuit twee groepen. De katholieke parlementsleden zagen in het nieuwe gebouw een teken van de onderdrukking door de Britse regering. Joseph Devlin zei daar het volgende over:

*I think we might well avoid thanking Providence for being responsible for Stormont, however much the Government's gratitude may be to the Minister of Finance for the arrangement he made, because I would be unworthy of the attitude I have taken up from the beginning if I did not state that I regard the whole transaction in connection with Stormont as a most unfortunate one. I do not think the Government or those responsible in this matter showed any prescience, because I should have imagined that when the British Government, in the largeness of its generosity, consented to give a million, or, indeed, an unlimited amount I gather that is what the Prime Minister stated? For the building of a Parliament House and buildings for the administrative Departments, those in authority at the time would have taken a wide view of the whole situation. They should then have devised their town planning scheme, and should have made the building of this Parliament House and the expenditure of this money part of that town planning scheme.*³⁵

Hij was het niet eens met het idee dat de Britse regering inmening had in het bouwen van het parlement van Noord-Ierland. Hij vond dat dit moest gebeuren door Noord-Ierse architecten die meer binding hadden met de regio.

De unionistische parlementsleden noemden het een Ulsters gebouw met symboliek die de Ulsterse cultuur symboliseerde. Het Noord-Ierse/Ulsterse nationalisme was in de jaren '20 en '30 nog geen vast en definieerbaar begrip, het was immers pas net ontstaan. Het Noord-Ierse nationalisme van Craig borduurde door op de protestantse gemeenschap op het Ierse eiland. Hierbij zag Craig een verregaande loyaliteit aan de kroon en het protestantse geloof als hoekstenen van deze cultuur. Hiermee deed Craig een groot deel van de bevolking van Noord-Ierland tekort. De katholieken zagen dit daarom niet als idealen waar zij zich in konden vinden.³⁶

---

³⁵ HNIA 1931, 32, p. 1499 - 1500.

<http://stormontpapers.ahds.ac.uk/stormontpapers/pageview.html?volumeno=13&pageno=1500&searchTerm=devlin+stormont>

³⁶ Greer, 'Sir James Craig', 386.

Afbeelding 1: stadhouder Willem III triomfantelijk ingehaald door kerkelijke lieden en zijn generaals

Er bestond grote verontwaardiging bij de katholieke parlementsleden toen Craig besloot een schilderij van stadhouder Willem III op te hangen in de entreehal van Stormont. Dit schilderij stond symbool voor het protestantisme in Groot-Brittannië. Er was namelijk op te zien hoe stadhouder Willem III de overwinning claimde over Jacobus II nadat hij hem had verslagen bij rivier de Boyne. Je ziet op afbeelding 1 hoe stadhouder Willem III triomfantelijk werd ingehaald door kerkelijke lieden en zijn generaals. Hierdoor werd het protestantisme weer de staatsgodsdienst in het Verenigd Koninkrijk. katholieke parlementsleden waren het er natuurlijk niet mee eens dat een dergelijk beladen schilderij in het nationale parlement hing. Hierop had Devlin kritiek, maar de nationalisten kregen bijna niets door het parlement heen.^{37 38 39}

---

³⁷ Alleen de *Wild Bird Act* in 1932.

³⁸ Cochrane, *Northern Ireland*, 32.

³⁹ Officer, 'In search of order', 141.

*I do not know why you rejoice at the Battle of the Boyne, and hon. Members may be as ignorant as I am of what the Battle of the Boyne was. I believe it was a battle between two English kings. We have as much right to rejoice over and commemorate any of these things as you have. The Minister ought to be very careful before he takes upon his shoulders the responsibility of suppressing this gathering.*⁴⁰

In dit debat gaat het over het al dan niet weghalen van posters om gevallen Ierse ‘soldaten/terroristen’ te eren. Hij laat zien dat hij het niet eens is met de verering van king Willem III, als dat mag dan moet het eren van Ierse slachtoffers ook kunnen. Zo kwam het schilderij er onder protest gewoon te hangen. Het schilderij werd overigens vernietigd door een extremistisch Schots-Ulters parlamentslid die vond dat de paus er niet op thuis hoorde.⁴¹

Een ander heikel punt voor Devlin was het feit dat er een groot standbeeld van Carson gebouwd zou worden op de oprijlaan van Stormont. Carson was samen met Craig de persoon die het geweld de Ierse politiek binnen bracht. Het standbeeld liet ook de conflicterende belangen zien van het parlamentsgebouw. Het gebouw moest rust en Britse democratische tradities uitstralen. Het standbeeld van Carson deed alles behalve dat: het liet juist zien dat lokale politiek belangrijker was dan de Britse politiek. Daarnaast zou het beeld gezien kunnen worden als een teken van oplossingen creëren door geweld, Carson was immers de baas van het UVF.⁴²

*‘In the midst of all the decay in the town and country districts one of the most palatial assembly places in the world is being raised at Stormont, in front of which is being set up for the admiration of the starving wretches of Belfast a statue of a great, rich, war-lord politician’.*⁴³

De *Nationalists* waren het totaal oneens met het bouwen van dit standbeeld en lieten dit duidelijk merken in het debat. Het geld moest ergens anders naar toe en Carson was niet de man die geëerd moest worden. Daarnaast stonden er vier afbeeldingen op die de fases van Ulsters unionisme belichaamden, samenkomend in het tekenen van de *Home Rule Act* in 1912. Dit was voor een groot deel van de bevolking geen ultieme vrijheid, aangezien zij de inmenging van Groot-Brittannië zagen als symbool zagen voor onvrijheid.

---

⁴⁰ HNA 1932, p. 543 – 544.

<http://stormontpapers.ahds.ac.uk/stormontpapers/pageview.html?volumeno=14&pageno=543&searchTerm=stormont+boyne+painting+william>

⁴¹ Loughlin, ‘Consolidating ‘Ulster’, 173.

⁴² Loughlin, ‘Consolidating ‘Ulster’, 172.

⁴³ HNA, 1931, 32 p. 117 – 118.

<http://stormontpapers.ahds.ac.uk/stormontpapers/pageview.html?volumeno=13&pageno=118&searchTerm=statue+carson>

Afbeelding 2: standbeeld van lord Carson voor Stormont.

Craig had als politicus soms wat populistische trekjes. Zo wilde hij Stormont laten bouwen met uitsluitend materiaal en arbeid uit Noord-Ierland. Hij wilde hiermee de arbeider laten zien hoe goed hij voor hen was. Hoewel dit zijn plan was, heeft hij toch buitenlandse goederen gebruikt, zoals steen en marmer uit Portland. Dit kwam hem op felle kritiek te staan van de nationalisten. Zij zeiden dat Craig zich niet aan zijn woord hield. Daarnaast werd Craig beticht van het verdelen van opdrachten aan vrienden. Ook dit zorgde voor felle kritieken vanuit de kant van de nationalisten. Craig leek door deze twee acties niet op een betrouwbaar politicus en daarmee werd Stormont ook wat minder transparant.⁴⁴

Een ander populistisch aspect dat invloed heeft gehad op de symboliek van het gebouw was dat Craig koos voor de arbeiders in plaats van de hooggeschoolde werknemers. De koepel die op het gebouw zou komen, moest ontworpen worden door hooggeschoolde mensen. Deze koepel zou te duur worden dus hij moest kiezen. Hij verliet het ontwerp met de koepel, zodat hij de lange weg naar het begin van het gebouw kon behouden. Deze weg werd aangelegd door de arbeiders en hier was geen dure architect voor nodig. Craig wilde met deze actie laten zien dat Stormont voor banen stond en daarmee goed zou zijn voor Noord-Ierland.

Craig was het middelpunt van twee spanningsvelden. Waar hij met de Britten aanvaringen had over de kosten, daar waren de nationalisten boos over de invulling van het parlement. De symboliek zelf was voor de nationalisten een groot probleem, zij voelden zich onderdrukt door protestantse symbolen terug te zien in het nationale parlement. Hierdoor kreeg Craig kritiek en tegenstand van de nationalisten. De Britten wilden het zo goedkoop mogelijk houden en zagen niet veel in de grote plannen met grote mate van symboliek die Craig voor ogen had.

---

⁴⁴ Greer, 'Sir James Craig', 385.

Bij het betreden van de hoofdingang van het gebouw zijn zes pilaren zichtbaar. Deze staan symbool voor de zes verschillende provinciën. Daarnaast staat daarboven een tekst die verwijst naar Noord-Ierland als onderdeel van het Verenigd Koninkrijk. 'Ulster bearing the golden flame of loyalty to the crown'.⁴⁵⁴⁶ Dit is een voorbeeld van symboliek waaruit blijkt dat Noord-Ierland zijn steun betuigt aan het Verenigd Koninkrijk. De mengeling tussen Brits en Iers is een belangrijk punt in de Noord-Ierse cultuur.

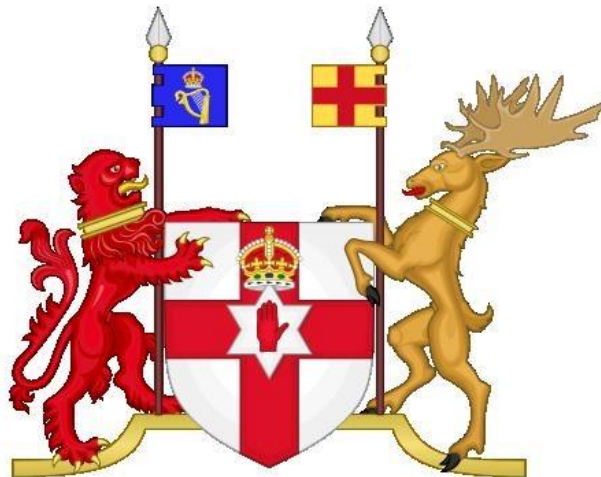
Afbeelding 3: hoofdingang van het gebouw.

---

⁴⁵ Loughlin, 'Consolidating 'Ulster'', 170.

⁴⁶ Officer, 'In search of order', 142.

Ook het wapen van het parlement symboliseert deze mengeling van Brits en Iers zijn. Het wapen bestaat uit een schild dat wordt gedragen door een hert en een leeuw. Zij houden beiden een standaard vast die beide verwijzen naar Noord-Ierland. De leeuw draagt een blauwe vlag met daarop de Ierse harp onder een kroon. Deze standaard is een symbool van Ierse cultuur onder het bewind van een Brits regime. Het hert draagt een standaard met een rood kruis op een gele achtergrond. Deze verwijst naar één van de machtigste (noord-)Ierse adellijke clans,⁴⁷ the O'Neill's of Ulster uit de middeleeuwen. Op het schild staat de Noord-Ierse vlag, met de kenmerkende hand van Ulster en daarboven een kroon. De hand staat op een ster met zes punten die kenmerkend is voor de zes *counties*. Deze ster en hand staan onder een kroon, en die kroon staat weer symbool voor de het Britse koningshuis.⁴⁸ Het samenvoegen van Britse en Ierse tekenen verwijst naar de Noord-Ierse cultuur. Dit moet de kern van de Noord-Ierse nationale identiteit symboliseren, zowel de Ierse als de Britse elementen. Dit teken is aangenomen in 1924 en weer afgeschaft in 1972 toen de regering werd opgeheven.⁴⁹

Afbeelding 4: het wapen van het Noord-Ierse parlement.

---

⁴⁷ Loughlin, 'Consolidating 'Ulster'', 165.

⁴⁸ Ibidem.

⁴⁹ Ibidem 166.

Ook in de senaatskamer is een dergelijke symboliek terug te vinden. Op de zetel van de ‘speaker’ staat zowel het wapen van Noord-Ierland als dat van de kroon. Dit is een aspect waarin je politieke cultuur terug ziet. De eigenheid van Noord-Ierland wordt gerepresenteerd door deze symboliek. Toch kan deze eigenheid niet los worden gezien van de kroon. De Noord-Ierse politieke elite wilde namelijk de eigenheid koppelen aan de Britse cultuur. Noord-Ierland was immers ook nog een integraal onderdeel van het Verenigd Koninkrijk.⁵⁰

Naast de loyaliteit aan de kroon wordt aandacht besteed aan het presenteren van Stormont als Noord-Iers/Ulsters. Dit nationalisme ontstaat in die tijd en is zichtbaar in de senaatskamer. Hier staan drie Griekse afbeeldingen van vrouwen op het plafond die elk een eigen beroep uitoefenen. Zij staan voor de drie grootste sectoren van Noord-Ierland ten tijde van de opening van het gebouw in 1932: agricultuur, scheepsbouw en textielindustrie. Dit symboliseert het economische hart van Noord-Ierland.⁵¹ Daarnaast is in de *assembly chamber* van het Stormont gebouw gekozen voor een rij van zes pilaren aan beide kanten. Deze pilaren representeren ook de zes provinciën van Noord-Ierland.⁵²

Tussenconclusie

De symboliek die de DUP wilden tonen, door het Stormont parlamentsgebouw op deze manier te bouwen, was protestants en Noord-Iers patriottistisch. Dit kon goed terug gezien worden in het wapen wat het parlement kreeg, dit was een mix tussen Ierland en protestantisme/unionisme. Daarnaast was dit terug te zien in het bouwen van zes pilaren die een Britse inscriptie ‘dragen’. Deze zes pilaren lieten zien dat alle zes de *counties* achter de Britse regering stonden.

Daarentegen werd deze symboliek niet door de gehele bevolking gedragen. Dit kon men duidelijk zien wanneer je naar de parlementaire debatten keek. Hier kwam vanuit de kant van de *nationalists* kritiek op de DUP. Zij vonden dat niet het gehele land gerepresenteerd werd in het gebouw en ook niet in de regering.

Ook was er vanuit deze *nationalists* kritiek op bepaalde vormen van symboliek, zo zagen zij het standbeeld van Carson als een verkeerde boodschap. Deze stond volgens hen voor het geweld waarmee de DUP aan de macht was gekomen. Dit was niet de symboliek die een parlementaire democratie wilde uitstralen.

Concluderend was te zien dat de DUP aspecten van politieke cultuur in de uitstraling van het parlamentsgebouw lieten overkomen. Deze aspecten waren vooral unionistisch en protestant van aard. Dit zorgde voor een directe afwijzing van het gebouw onder de helft van de bevolking.

---

⁵⁰ Loughlin, ‘Consolidating ‘Ulster’, 167.

⁵¹ <<http://www.niassembly.gov.uk/visit-and-learning/visiting/online-tour/>> (geraadpleegd op 30-12-2014).

⁵² <<http://www.niassembly.gov.uk/visit-and-learning/visiting/online-tour/>> (geraadpleegd op 30-12-2014).

Architecturale ‘retoriek’/ non-verbale communicatie

Kritiek op de retoriek van het gebouw kwam vanuit verschillende hoeken. Dit had vooral te maken met de grootse plannen van de parlementsleden van de DUP. Zij waren namelijk van mening dat het parlement symbool moest staan voor de grootse natie en daarmee een bepaalde allure moest dragen. Dit zou echter wel in de kosten lopen en dat was in tijden van economische crisis (‘20-’30) niet gewenst. Daarom werd het niet als noodzakelijk gezien door sommige parlementsleden.⁵³ Ze zagen liever dat het geld naar andere sociale doeleinden ging. Joseph Devlin zei daar het volgende over:

*Perhaps the British Chancellor would allow us to get the balance of that sum. We could say to him, "We have spent enough on this Parliament, give us the balance in order to build a mental home." That might be another suggestion.*⁵⁴

Naast de vraag welke cultuur er verbeeld moest worden door het gebouw, was de geldkwestie relevant. Er bestond een constant spanningsveld tussen grandeur en geld. Aan de ene kant stonden de unionistische parlementsleden en aan de andere kant het Britse ministerie van Financiën. De unionisten zagen in het nieuwe gebouw een uitstekende kans om Noord-Ierland aan de wereld te tonen. Het nieuwe parlamentsgebouw moest het symbool worden van Noord-Ierland, zoals het Witte Huis dat is van de VS.⁵⁵ Het Britse ministerie zou echter voor deze kosten opdraaien en wilde zo min mogelijk geld besteden aan de bouw van dit nieuwe parlement.

Toen de beslissing viel over het te realiseren plan, vonden er discussies plaats tussen de Noord-Ierse ministeries en hun Britse tegenhangers. Het aanvankelijke plan van de Noord-Ierse ministeries werd niet gerealiseerd door de ongunstige ligging die de uitvoering ervan te duur maakte. In november 1925 werd gekozen voor een ander complex. Dit complex bestond uit één gebouw, waar het aanvankelijke plan uit drie gebouwen zou bestaan. Het nieuwe plan bestond uit één bouwwerk met extra verdieping zodat er genoeg ruimte zou komen voor alle ministeries. Dit was een eis van de Britse regering. De laatste grote aanpassing was het afzien van een grote koepel op het complex.⁵⁶ Beide partijen waren het eens met deze constructie. Het zou niet teveel kosten, maar toch genoeg internationale grandeur uitstralen.

---

⁵³ Greer, ‘Sir James Craig’, 387.

⁵⁴ *HNIA* 1931,32 p. 1503 – 1504

<<http://stormontpapers.ahds.ac.uk/stormontpapers/pageview.html?volumeno=13&pageno=1500&searchTerm=devlin+stormont#fwd-13-1501>>

⁵⁵ Loughlin, ‘Consolidating ‘Ulster’, 169.

⁵⁶ Greer, ‘Sir James Craig’, 382.

Afbeelding 5: een tekening van het aanvankelijke plan met koepel.

Afbeelding 6: het uiteindelijke gebouw zonder koepel en met extra verdieping.

Desondanks kwam er kritiek op het niet realiseren van de eerste plannen. Deze plannen waren namelijk al verspreid en daarmee bestond het idee dat dit gebouw ook daadwerkelijk gebouwd zou worden. Vooral de nationalisten onder aanvoering van Joseph Devlin gaven hier kritiek op. Ook Tommy Henderson gaf commentaar. Hij zei in 1926 het volgende: ‘Speaking as one who has a little knowledge of architectural structures, may I say that if an artist painted an angel and took away the wings he would destroy the appearance of that angel?’⁵⁷ Hiermee gaf hij aan dat wanneer het eerste model niet werd gerealiseerd, de internationale allure van het gebouw volledig verdween. De internationale gemeenschap zou alleen de onderdrukking zien: niet Noord-Ierland maar Groot-Brittannië zou gezien worden als de baas. Hierin kreeg hij bijval van de katholieke parlementsleden. Devlin sprak samen met Henderson over de schande dat het Britse parlement invloed had op de keuzes van de regering.⁵⁸ Het werd gebracht als een verlies van soevereiniteit.

Joseph Devlin vroeg zich in het parlement af waarom de *Assembly Chamber* er hetzelfde uit moest zien als het parlement in Westminster. Waarom moest in het parlement een links-rechts verdeling gemaakt worden, als er in de praktijk nooit meer dan 30 Kamerleden aanwezig waren? Was het niet praktischer om hier een ronde tafel neer te zetten waar iedereen als gelijke aan kon zitten?⁶⁰

*‘Distinctiveness, picturesqueness and formality in our Parliamentary proceedings. There are never more than thirty of us here and we should sit round a table’*⁶¹

Craig was zich hier sterk van bewust en wilde dit juist niet. Door de kamer een hiërarchisch aspect te geven, kon hij zorgen dat de DUP de macht ook in figuurlijke zin in handen had. Een ronde tafel zou betekenen dat iedereen gelijk was en dat was voor Craig alleen maar nadelig.⁶²

De discussies die zich richtten op de retoriek van het gebouw waren wat minder duidelijk te duiden bij het Britse ministerie van Financiën. De nationalisten hadden vooral meer moeite met het standbeeld van Carson en de tekeningen daaronder. Daarnaast stuitte het schilderij van koning Willem III de katholieken tegen de borst. Zij waren echter niet bij machten om deze twee dingen te veranderen via de politiek en konden zich hierbij alleen neerleggen onder protest.

---

⁵⁷ HNIA 1926, p. 1892.

<http://stormontpapers.ahds.ac.uk/stormontpapers/pageview.html?volumeno=6&pageno=1892>

⁵⁸ HNIA 1927, p. 243 - 244.

<http://stormontpapers.ahds.ac.uk/stormontpapers/pageview.html?volumeno=7&pageno=244>

⁵⁹ HNIA 1927, p. 244.

<http://stormontpapers.ahds.ac.uk/stormontpapers/pageview.html?volumeno=7&pageno=244#fwd-7-244>

⁶⁰ Greer, ‘Sir James Craig’, 386.

⁶¹ Greer, ‘Sir James Craig’, 386.

⁶² Ibidem.

In het gebouw worden sommige aspecten belicht zodat er een beeld uit spreekt. De inrichting is in zekere zin non-verbale communicatie/retoriek.⁶³ De interne structuur van Stormont is een hiërarchisch doolhof. De kamers van de ministeries zijn lastig te bereiken als je niet weet waar je heen moet. Zo zijn er garderobes en rookruimtes waar de gasten door moeten om bij de verschillende ministeries te komen. De belangrijke ministeries zitten verder weg in het stelsel. Dit is zo ingericht op aandringen van Craig. Daarnaast mag de gast ook niet door sommige ruimtes en moet hij dus omwegen nemen. Bepaalde ambtsbekleders mochten wel door alle ruimtes lopen, zonder deze status mocht dit niet.⁶⁴ Deze hiërarchische structuur wordt bepaald door de kamerindeling, maar wordt ook in stand gehouden door een bepaalde sociale omgang van de parlementsleden. Dit is samen met de indeling van de parlements kamers afgekeken van Westminster.⁶⁵ Landen die van oorsprong bij de *Commonwealth* horen, imiteerden vaak het Verenigd Koninkrijk bij het bouwen van een parlement.⁶⁶ Noord-Ierland is hier geen uitzondering op en dat is duidelijk terug te zien in de inrichting van de *assembly chamber*. Dat er gekozen is voor één gebouw met daarin zowel de ministeries als de kamers is op aandringen van het Britse ministerie gebeurd.

De retoriek die het schilderij van koning Willem III en het standbeeld van Carson oproepen, moet gezien worden als religieuze retoriek. In Noord-Ierland staan deze twee personen namelijk symbool voor het protestantisme. Koning Willem III wordt elk jaar aanbeden, omdat hij Noord-Ierland heeft verlost van het katholicisme. Carson heeft ervoor gezorgd dat Noord-Ierland geen integraal onderdeel is geworden van Ierland. Doordat deze twee op een voetstuk gezet worden, ontstaat een impliciet beeld van Stormont als protestants parlement. In Noord-Ierland heeft echter nooit een officiële staatsgodsdienst bestaan.

---

⁶³ Goodsell, 'Architecture of parliaments', 292.

⁶⁴ Officer, 'In search of order', 146.

⁶⁵ Ibidem.

⁶⁶ P. Manow, *In the king's shadow* (Cambridge 2010) 23-24.

Het standbeeld van Carson kan daarnaast gezien worden als patriottistische retoriek. De sokkel bevat namelijk een aantal afbeeldingen waarop te zien is hoe de relatie tussen Ulster en het Verenigd Koninkrijk is. Dit door taferelen af te beelden waaruit de relatie tussen deze twee gebieden blijkt. Het ultieme sluitstuk van deze serie was een afbeelding waarop het tekenen van het convenant in 1912 werd afgebeeld. Hierdoor zou Noord-Ierland een integraal onderdeel van het Verenigd Koninkrijk blijven.⁶⁷ Dit standbeeld laat misschien wel het beste zien wat de politici en met name Craig voor ogen hadden. Ze willen dat het gebouw een protestantse natie representeert die onafhankelijk is van het Verenigd Koninkrijk. Toch willen ze zich niet volledig loskoppelen van het Verenigd Koninkrijk, want dat zou de weg naar een verenigd Ierland weer openen. Wanneer Noord-Ierland geheel onafhankelijk zou worden zouden zij geen bescherming meer vanuit het Verenigd Koninkrijk krijgen. Dit zou het makkelijker maken voor de katholieke politieke bewegingen om een verenigd Ierland te maken.

Tussenconclusie

In de retoriek van het gebouw spelen een tweetal aspecten een belangrijke rol. Ten eerste is er in de retoriek van het gebouw geprobeerd om het gebouw zo groots mogelijk voor te laten komen. Hoe grootser het parlement eruit zou komen te zien, hoe meer geld dit zou gaan kosten. Daar lag bij de retoriek van het gebouw ook de meeste discussie. Voor de *nationalists* en een aantal individuele parlementsleden was dit niet noodzakelijk en zou het land ook prima bestuurt kunnen worden vanuit een goedkoper onderkomen.

Ten tweede was de retoriek van het gebouw gefocust op een hiërarchische indeling. Dit was terug te zien in de indeling van de verschillende ministeries die binnen het gebouw huisde. Daarnaast waren ook de parlements kamers hiërarchisch ingedeeld. Dit om de grote meerderheid, die de DUP altijd bezat, nog meer te benadrukken.

Concluderend was de retoriek die in het parlementsgebouw was verwerkt een vorm van machtsvertoon. Het gebouw moest qua uitstraling een internationale allure hebben en daarmee macht uitstralen. Daarnaast was de inrichting van de kamers en parlements zalen zo gedaan dat het voor bezoekers een groot doolhof leek. Dit zorgde ervoor dat er een indruk van macht werd gewekt.

---

⁶⁷ Officer, 'In search of order', 142.

Retoriek van de locatie

Craig koos er bewust voor om Stormont op een locatie buiten Belfast te bouwen.⁶⁸ Hij had eerst twee andere locaties bekeken, maar de keuze voor Stormont kwam voort uit het feit dat er vanaf een heuvel kon worden uitgekeken op Belfast. Dit gaf volgens Craig een beeld van macht: zo zou vanuit Belfast gezien kunnen worden van waar geregeerd werd. Het gehele gebouw zou zo macht uitstralen, wat minder het geval zou zijn wanneer het op vlak terrein lag.⁶⁹

Daarnaast ontstond kritiek vanuit boeren, zakenmensen en juristen. Zij vonden de redenen van de ligging buiten de stad niet overtuigend. Het werd de mensen onnodig lastig gemaakt om het parlement te bereiken.⁷⁰ Vooral vanuit het achterland was het praktisch onmogelijk om bij het parlement te kunnen komen. De *Office of Works* was de instantie die de eerste gesprekken met de DUP als vertegenwoordiging van de Britse regering voerde. Zij zagen het Stormont landgoed niet als ideaal, aangezien dit een ruw landschap was. Dit zou meer geld kosten dan wanneer het parlement in de stad gebouwd werd.

Ook Devlin had het hier over in een speech in het parlement:

'I know I do not commit any breach of confidence when I say that many responsible Members on that side of the Committee agree with me that Stormont is not a convenient place, that it is too far away, and that the number of Members in this House is too small for; a Parliament building of that size.'

Vanuit protestants oogpunt gezien was het ontstaan van Stormont een kroon op de vrede en onafhankelijkheid na jaren van burgeroorlogen en geweld. De katholieke gemeenschap was in 1921 niet kleiner dan de protestantse gemeenschap, maar de protestantse gemeenschap wilde laten zien dat zij de macht in handen had. Dit konden de protestanten door middel Stormont uitdrukken althans, zo werd dit in ieder geval ervaren door de protestantse gemeenschap.⁷¹ De opening van het gebouw was dan ook een protestants feestje waar de katholieken eigenlijk niet welkom waren. De openingsspeeches van de politici waren statements over het Ulsterse nationalisme dat had overwonnen, hiermee bedoelende dat ze niet onder het juk van de katholieke republiek Ierland waren gevallen.⁷² Daarnaast wezen zij er ook op dat ze niet onder direct bestuur van het Verenigd Koninkrijk kwamen te staan. Door het machtsvertoon en het 'oneerlijk' verdelen van de beschikbare zetels in het parlement, joeg de DUP het katholieke deel van de volksvertegenwoordiging op de kast. Devlin zei daar dit over:

---

⁶⁸ Officer, 'In search of order', 136.

⁶⁹ Greer, 'Sir James Craig', 377.

⁷⁰ Ibidem.

⁷¹ Cochrane, *Northern Ireland*, 29.

⁷² Loughlin, 'Consolidating 'Ulster'', 170.

‘No religion as long as we do not claim the same rights, but as long as you grab and greedily hold everything then we are not allowed to criticise, then you tell us you do not know religion. Of course you do not know religion, when you keep a representative of one-third of the population out of the Senate. It is only because you do not care for our religion that you have not a single member of our faith on the Bench.’

De kranten in Noord-Ierland waren lovend over de opening. Zij zagen het als de grootste prestatie sinds het ontstaan van Noord-Ierland in 1921. De *Daily Telegraph* stelde dat het de Noord-Ierse bevolking eindelijk is gelukt om een eigen parlement te bouwen. Ze gingen zo ver dat ze vonden dat er een goede basis was voor economische en sociale ontwikkeling. *‘The spirit that is characteristic of the people of northern Ireland and their leaders has overcome all difficulties. They have built up a community of their own on a sound and secure economic and social foundation’*.⁷³ De bouw van het parlement staat hiermee symbool voor de gewonnen strijd tegen de overheersers. De kranten waren Noord-Iers gezind en daarmee ook gekleurd. Er waren echter ook kranten aan de andere kant van de grens die zich wat minder lovend uitspraken over ‘de grootste prestatie sinds 1921’.⁷⁴ In *The Irish News* verscheen een artikel die het verhaal van Stormont terugleidde naar de 18^e eeuw. Het zou op vervloekte grond gebouwd zijn en daarom gedoemd om te mislukken.

Toen het nieuwe parlamentsgebouw werd gebouwd, wilden de protestantse politici ervoor zorgen dat dit bouwwerk als een symbool voor Noord-Ierland ging functioneren. Ze namen hierbij het Witte Huis als voorbeeld.⁷⁵ Dit was een symbool geworden van de Verenigde Staten en dat was wat Noord-Ierland ook nastreefde. Dit was echter nooit uit de verf gekomen, al is de vraag waar dit aan lag. Het had niet per definitie te maken met de ongeschiktheid van het parlamentsgebouw.

Symbolen voor Noord-Ierland werden vooral gevormd in de jaren ’60, ’70 en ’80 door het geweld wat toen plaatsvond. Dit was een rumoerige periode en heeft er uiteindelijk voor gezorgd dat het zelfbestuur van Noord-Ierland werd opgeheven. De symbolen die nu geassocieerd worden met Noord-Ierland kwamen voornamelijk uit de periode tussen 1960 en 1990.

---

⁷³ The *Daily Telegraph* 17 november 1932.

⁷⁴ Loughlin, ‘Consolidating ‘Ulster’, 171.

⁷⁵ Officer, ‘In search of order’, 138.

Een kenmerk van de retoriek van de locatie van Stormont is de lange weg die naar de ingang van het parlement leidt. Dit wordt versterkt door het feit dat de weg aan beide kanten is afgesloten met bomen. Doordat het parlement van ver weg opdoemt, wordt de bezoeker als het ware naar de ingang geleid. Dit geeft het parlamentsgebouw een zekere grootsheid. De politici die het gebouw bedacht hebben, waren hier ook op uit, aangezien zij op zoek waren naar een gebouw met groots machtsvertoon. Nieuwe staten zijn immers vaak op zoek naar internationale erkenning. Noord-Ierland deed dat op deze manier.⁷⁶

Afbeelding 7: vooraanzicht met met geasfalteerde weg, ten tijden van de opening een weg zonder asfalt.

---

⁷⁶ Vale, *Architecture, power*, 48.

Een ander kenmerkend aspect van deze zoektocht naar erkenning, is te vinden in het feit dat het hoog gelegen is. Stormont overkijkt de gehele stad en kan gezien worden vanaf veel plekken in de stad. Deze verhevenheid benadrukt de macht die het gebouw heeft.⁷⁷ Het wordt echter op een andere manier gearticuleerd dan via de lange weg naar de ingang. Door het hoog te bouwen, lijkt het alsof de macht altijd aanwezig is. Het is als het ware eenzelfde soort functie als een kerk, vervult, die als een gebouw tussen God en de mens instaat. Stormont staat door de hoge ligging als het ware tussen de regeermacht en de mens in.⁷⁸

Afbeelding 8: bovenaanzicht van het Stormont landgoed.

Tussenconclusie

De retoriek van de locatie was in grote lijnen hetzelfde als die van de architectuur. Men wilde machtsvertoon in de architectuur maar zocht ook zeker machtsvertoon in de locatie. Dit werd duidelijk toen men koos voor een plek buiten de stad en op een heuvel. Dit stond namelijk voor macht en zou er voor zorgen dat er Stormont mach zou uitstralen. Daarnaast is er gekozen voor een lange weg naar het begin, waardoor er nog meer een indruk van een groots gebouw werd gewekt.

Doordat er gekozen werd voor deze locatie onstond er voor het katholieke deel van de bevolking een gevoel van onderdrukking. Voor het protestantse deel symboliseerde dit machtsvertoon de vrijheid die men had verworven, zowel van Ierland als van het Verenigd Koninkrijk. Dit werd duidelijk nadat het gebouw werd geopend. Er kwamen verschillende politieke figuren niet opdagen. Daarnaast lieten de parlementariërs vanaf het begin weten dat ze groots machtsvertoon als overbodig zagen.

Concluderend werd door de keuze van deze locatie een bepaald machtsvertoon gezocht. Dit machtsvertoon hing samen met het in de vorige hoofdstuk genoemde architectonische retoriek. De DUP wilde een gebouw wat internationale allure had en wilde dat met deze locatie bereiken.

---

⁷⁷ Greer, 'Sir James Craig', 377.

⁷⁸ Officer, 'In search of order', 144.

Conclusie

In de inleiding werd de volgende hoofdvraag gesteld: ‘op welke wijzen representeren het gebouw van het Noord-Ierse parlement op het landgoed Stormont en het debat dat daaromheen is gevoerd in de jaren ’20 en ’30 aspecten van politieke cultuur aan de hand van de drie bovengenoemde functies?’. Dit werd in het onderzoek geanalyseerd aan de hand van een drietal aspecten: nationale symboliek/ identiteit, retoriek van de architectuur en retoriek van de locatie. Deze drie aspecten representeerden alledrie een uitdrukking van politieke cultuur in het parlamentsgebouw.

Het eerste aspect van de benaderingswijze liet een bepaalde symboliek zien. Deze symboliek had vooral te maken met het benadrukken van eenheid van het land. De zes *counties* die eenheid vormen en zich als eenheid achter de Britse regering scharen. Het eerste aspect liet zien dat er een symboliek gerepresenteerd werd waarin de Ierse cultuur en het protestantse geloof centraal stond. Dit was terug te zien in het wapen van Noord-Ierland waarin Ierse en protestantse tekenen gepresenteerd werden. Daarnaast werd dit duidelijk in de zes pilaren bij de ingang en in de kamer waar de parlamentsleden discussieerden.

Het tweede en derde aspect waren qua boodschap vrijwel identiek. Via de retoriek van het gebouw en de locatie werd een bepaald machtsbeeld gerepresenteerd. Dit hield in dat er een idee van macht gerepresenteerd moest worden in het gebouw. Wanneer de toeschouwer Stormont zou zien, zou meteen een referentie van macht moeten opkomen. Deze boodschap moest niet alleen op de burgers overkomen maar ook op andere regeringsleiders die dit gebouw zouden zien. Dit was duidelijk terug te zien in het bouwen van een groot gebouw. Daarnaast kwam dit terug in de keuze van de locatie. Er werd gekozen om het gebouw buiten de stad te bouwen. De lange weg naar Stormont toe wekte de indruk dat het gebouw, als het ware, aan de horizon opdoemt wanneer mensen naar het gebouw rijden.

Hieruit kan geconcludeerd worden dat er twee hoofdlijnen waren binnen dit onderzoek. Ten eerste had je de grootsheid en de intentie om internationale allure te verkrijgen door het bouwen van dit parlamentsgebouw. Daarnaast had je de protestantse/unionistische eigenheid die in het parlamentsgebouw schuil ging. Deze twee hoofdlijnen zag je ook duidelijk terug in de onderzoeken van Goodsell en Vale.

Goodsell kende in zijn onderzoek namelijk veel waarde toe aan de functie *articulation*, het verwoorden van bepaalde waarden in parlamentsarchitectuur. Deze bepaalde waarden konden van alles representeren, denk hierbij aan macht, vrijheid, democratie en meer van dit soort idealen. Dit werd in het onderzoek naar Stormont duidelijk wanneer de protestantse waarden werden onderzocht. De DUP liet duidelijk merken dat dit de waarden waren die als ‘nationaal’ gezien moesten worden. Goodsell zag in zijn onderzoek een belangrijke rol voor het ‘presenteren’ van dit soort waarden. Dit was daarmee dan ook een belangrijk punt van dit onderzoek.

Daarnaast liet Vale in zijn onderzoek zien dat bepaalde postkoloniale samenlevingen, via de bouw van een nieuw parlamentsgebouw, een eigen identiteit probeerde te verwezenlijken. Dit was in Noord-Ierland ook zeker het geval, aangezien zij als ‘nieuwe’ natie ontstonden. De onafhankelijkheid van de republiek Ierland liet Noord-Ierland met een soort identiteitsvraag achter. De DUP probeerde antwoord te geven op deze vraag door bepaalde symboliek te tonen. Dit is iets wat Vale ook beschrijft in zijn onderzoek.

Ten slotte was het van belang dat deze literatuur werd gekoppeld aan het onderzoek van Stormont. Zo werd de informatie uit de onderzoeken naar Stormont gebruikt om een politiek culturele benaderingswijze in te vullen. Deze twee verschillende onderzoeken hadden elkaar nodig om de symboliek en de intenties achter het gebouw volledig te begrijpen. Zonder deze politieke culturele analyse zou het onderzoek zich alleen toespitsen op de symbolen en niet de achterliggende boodschappen. Want wie de nationale identiteitsstrijd in de jaren '20 en '30 wil begrijpen, moet Stormont vanuit deze specifieke invalshoek bekijken.

Literatuurlijst

- Cochrane, F., *Northern Ireland* (New Haven 2013).
- Cope, R. L., 'Housing a legislature: when architecture and politics meet', *For peace, order and good government: the centenary of the parliament of the Commonwealth of Australia* (Canberra 2001) 83-130.
- Dovey, K., *Becoming places: urbanism/architecture/identity/power* (Londen 2009).
- Formisano, R. P., 'The concept of political culture', *The journal of interdisciplinary history* (Cambridge 2001) 393-426.
- Goodsell, C.T., 'Architecture of parliaments: legislative houses and political culture', *British journal of political science* 18 (Cambridge 1988) 287-302.
- Goodsell, C.T., *The social meaning of civic space* (Lawrence 1988).
- Greer, A., 'Sir James Craig and the construction of the parliament buildings', *Irish historical studies* 31 (mei 1999) 373-389.
- Hobsbawm, E. J., *The invention of tradition* (Cambridge 1992).
- Jones, P., *The sociology of architecture* (Liverpool 2011).
- Kelsey, S., 'Introduction' in: C. Jones (red.), *Housing a parliament: Dublin, Edinburgh and Westminster* (Edinburgh 2002) 1-21.
- Loughlin, J., 'Consolidating 'Ulster': regime propaganda and architecture in the inter-war period', *National identities* 1 (1999) 161-177.
- Manow, P., *In the king's shadow the political anatomy of democratic representation* (Cambridge 2010).
- Officer, D., 'In search of order, permanence and stability: building Stormont, 1921-32' in: R. English en G. Walker (red.), *Unionism in modern Ireland: new perspectives on politics and culture* (1996) 130-147.
- Roberts, N.S., 'Grand designs: parliamentary architecture, art, and accessibility', *Political science* 61 (Wellington 2009) 75- 86.
- Vale, L., *Architecture, power, and national identity* (New Haven 1992).
- Velde, H. te en D. Smit (red.), *Van Torentje tot Trêveszaal* (Den Haag 2011).
- Withers, C. W. J., 'Place and the "Spatial Turn" in geography and in history', *Journal of the history of ideas* 70 (oktober 2009) 637- 658.

Gebruikte bronnen

- Handelingen Northern Ireland Assembly. Geraadpleegd op: <http://stormontpapers.ahds.ac.uk/>.
- Online tour Stormont. Geraadpleegd op: <http://www.niassembly.gov.uk/visit-and-learning/visiting/online-tour/>.
- Verkiezingsuitslagen. Geraadpleegd op: <http://www.election.demon.co.uk/>.

Afbeeldingen

Afbeelding 1: P. van der Muelen, *King William III's arrival in Ireland*. Geraadpleegd op: <<http://www.historyireland.com/18th-19th-century-history/a-papist-painting-for-a-protestant-parliament/>>

Afbeelding 2: *Standbeeld Sir Carson en parlamentsgebouw Stormont* 2010. Geraadpleegd op: <<https://www.flickr.com/photos/johndmcdonald/4694118125/>>.

Afbeelding 3: *Hoofdingang Stormont*. Geraadpleegd op: <http://www.inyourpocket.com/northern-ireland/belfast/What-to-see/buildingsandcuriosities/Stormont-Estate-and-Parliament-Building_28202v>.

Afbeelding 4: *Wapen Northern Ireland Assembly*. Geraadpleegd op: <<http://www.worldatlas.com/webimage/countrys/europe/northernireland/ukniflags.htm>>.

Afbeelding 5: *Schets Stormont met koepel*. Geraadpleegd op: <<http://www.bbc.com/news/uk-northern-ireland-20044190>>

Afbeelding 6: *Foto Stormont, 2012*. Geraadpleegd op: <<http://www.bbc.com/news/uk-northern-ireland-20044190>>

Afbeelding 7: *Foto vooraanzicht Stormont, 2014*. Geraadpleegd op: <http://www.politicsplus.com/wp-content/uploads/2014/02/stormont_estate.jpg>

Afbeelding 8: *Luchtfoto van Stormont, 2009*. Geraadpleegd op: <http://presseye.com/media/SEPAT_P6KDC0RfL6s34_Zw..a?wosid=M8FxLUm6SnkbKRPV9UtPQ0&woinst=6&ts=NTPMMFW508Zbommo0Yzzhw..a>